

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A Budapesti Olasz Könyvkiállítás

A katonailag, gazdaságilag és társadalmilag újjáépülő Itália fel-lendülésében a könyveknek igen fontos és fokozott szerep jutott. MUS-SOLINI híres tanítása szerint is csak az a hűséges építő és jó fasiszta, aki egyik kezében puskát, a másikban pedig könyvet tart. A könyv szeretete és a szellemi élet megbecsülése igen szoros tartozéka az új olaszoknak és ezért a fasizmus robbanó erejét és új stílusát egyaránt alkalmazták az új olasz élet elméleti és gyakorlati terén, s ez a hatalmas lendületű erő a szellemi élet terén is nagy eredményeket ért el.

Az új Itália az impériumkialakítás lázas munkájában nemcsak vá-rosokat épített és az olasz élettér rendjét állította helyre, hanem sok évszázados küldetését továbbra is nemesen betöltve, írói, művészei és tudósai munkásságával olyan nagyszabású dolgokat létesített, melyek az olasz határokon túl élő népek számára is az újfajta műveltség szem-pontjaiból is egyetemesen hasznosak. Ezek dokumentálására, az olasz népművelési minisztérium a külügyminisztérium és a közoktatásügyi mi-nisztérium közreműködésével, újabban a Külföldi Művelődési Kapcsolatok Olasz Intézete vándorkiállítások formájában nagyszabású könyv-bemutatók rendezését határozta el. E célnak megfelelően került egy megelőző belgrádi és egy zágrábi kiállítás után Budapestre is ez az ünnepélyes hangulatú és nagyszabású bemutató, mely főleg az utolsó két évtized olasz művelődéséről és könyvtermeléséről akart számot adni az olasz nyelv és műveltség sok ezer magyar barátja számára.

Az új olasz könyvtermelés diadalmas bemutatását Budapest után Madridban és több más nyugati nemzet fővárosában is tervbe vették. Az olasz könyvnyagnak a nyugati népek előtt történt budapesti be-mutatójával az olaszok nemcsak az irántunk érzett baráti szeretetüknek akarták látható jelét adni, hanem ezzel egyúttal annak a friss törekvésű magyar szellemnek a megbecsülését és elismerését is adták, mely magyar szellem sok évszázadon át számos esetben a többi európai nemzeteket megelőzően elsőnek vette át a megújuló olasz kultúra új törekvéseit és eszményeit.

A budapesti olasz könyvkiállítás értékének elismerése és jelentőségének erős hangsúlyozására a Magya. Nemzeti Múzeum díszterme nyílt meg. Úgy ez, mint a hatalmas zászlókkal díszített épület hatásos külső keretét adta ennek a szép és ritka szellemi követjárásnak.

Az utolsó húsz évben megjelent s a könyvkereskedésekben, a hivatalokban és az otthonokban élő és dolgozó könyvek nagy csoportján kívül az olasz könyvtárakból is összeszedtek és összeállítottak egy oly kisebb gyűjteményt, mely a „családfáját“ alkotja az olasz könyveknek és amely hatalmas erővel demonstrálja az olasz könyvkiadás sok és változatos nyomdai újításon keresztül történt fejlődését és erősödését az egész világon. Ebben az összeállításban szubjektív magyar szempontból is igen fontos volt mindjárt az első helyen kiállított könyv. Ez a Rómában 1467-ben legrégebben nyomtatott CICERO-könyv különösebb meghatottságot keltett a látogatókban, mert hiszen kerek félévezreddel ezelőtt HESS ANDRÁS révén innen indult ki a magyar nyomdászat is. Igen érdekes volt találkozni az 1499-ben nyomtatott *Missale Romanum*-mal is, mert Velencében ugyanott készült a *Missale Strigoniensis*-ek hatalmas tömege is; még a képdíszítés is azonos volt. Ezek a könyvek és a Magyarországra vonatkozó földrajzi és történeti többi munkák, valamint a XVII. és XVIII. századi olasz jelentések, naplók és eposzok a magyarországi háborúkról nemcsak tartalmi vonatkozásaik miatt voltak érdekkeltők, hanem azért is, mert kitűnően példázták azt is, hogy ezek szépséges betűtípusait az antiqua cicerótól kezdve a szép bodoni betűkig mily sokszor vették mintául és követendő például a magyar nyomdászok és ezzel sikerrel szorították szűkebb körre és tartották távol a szélsőséges gotikus és a kurzív betűket. A bemutatott régi olasz könyvekből közvetlenül ismerhettük meg ismét azokat az olasz könyvnyomtatóműhelyeket, melyek délen határt szabtak és nekünk a multban is irányt adtak a nyugodtabb és művészebb betűtípusokra. Ezekből mai nyomdászaink is bizonyára okulni fognak és a szertelenségekből visszakanyarodva jobban ápolhatnák és folytathatnák a félézeréves olasz és magyar könyvkultúra nemes hagyományait.

Ez a kis bevezető rész nemcsak az olasz könyvnyomtató munkásság négyszáz esztendejébe engedett rövid bepillantást, hanem jóformán önkéntelen bemutatója is volt annak, hogy Itáliát és Magyarországot a nyomdászat terén is mily szoros kapcsolatok fűzték össze a századok folyamán.

A Magyar Nemzeti Múzeum emeleti előcsarnokában rendezett régi könyvbemutatón kívül a díszteremben elhelyezett modern könyvkiállítás volt a tulajdonképeni látványosság. A modern kiállítások befogadására közismerten alkalmatlannak tartott múzeumi díszterem teljesen átvarázsolódott s modern beépítményeivel pompás térül és ke-

retül szolgált. A régi díszterem falainak eltüntetésével, új eszközökkel való semlegesítésére és felhasználására az olaszok olyan példát mutattak, mely idáig magyarországi könyvkiállítások rendezésénél teljesen magában álló.

A fasizmus mint újító mozgalom, a gondolattól jóformán azonnal a cselekvéshez fordult s belátta, hogy gyors és teljes sikert külföldi könyvkiállításain is csak akkor ér el, ha a külföldre küldött könyveit nem engedi az idegen nemzetek többnyire mult századvégi, esztétikailag, építészeti és művészeti is már teljesen lejárt kiállítási termékek ódon díszei között befulladásni vagy elhervasztani. Az olaszoknak itt is újat kellett kezdeményezniök és kigondolniok, mert a multban készült alkalmi kiállítások helyhez kötöttek voltak és csak egyszeri életre hívták őket létre. Egységes hatású, költségkímélő, rövid időközökben is gyors és jószállítású és gyakori változtatású kiállításaik részére tehát olyan beépítéseket és felépítéseket terveztek, melyek röpké órák alatt szétszedhetők és újra összeállíthatók. A budapesti könyvkiállításuk beépítési anyaga teljes sikerében mutatja ilyen irányú törekvéseiket. Vékony léckeretek gazdaghatású (és mégis olcsó) vélumaival és drapériáival nagyszerűen leplezték a belgrádi Kalimegdánon levő kiállítási csarnok ódon díszzeit, majd a zágrábi nyolcszögű terem szögleteit s végül a Magyar Nemzeti Múzeumunk díszcsarnokának márványburkolatát és egyenetlen falsíkját. A léckeretezés felső végén elhelyezett apró reflektorok tömegeivel a beépítés minden kívánt pontját a megfelelő világitással tudták ellátni. Ezekhez illesztették azután a célnak megfelelően és szellemesen szerkesztett szekrényeket és tárlókat. Ezek olcsó anyaga puhafából és kevés vasalkatrészből állott. Hátsó faluk vékony lécekkel volt borítva s ezek egyszerű művészi hatásuk mellett azzal a roppant gyakorlatiassággal is voltak kombinálva, hogy egyúttal a könyvtartó bádoglemezkének is tartóik voltak. Mindegyik könyvnek külön bádoglemezcskája volt, mely a könyv mérete és nagysága által kívánt módon könnyen volt elhelyezhető. A szekrények „fenekeli” hiányoztak, s így a félmagasságban elhelyezett s alul nyitott szekrényekbe be lehetett nyúlni. Ezzel jóformán minden egyes könyv a látogató által hozzáférhető volt. Szokatlan és igen jóleső érzés volt látni — elsőízben Magyarországon —, hogy a kiállított tárgyakat az érdeklődők kézbe vehették, belelapozhattak és át is tanulmányozhatták azokat. Megható volt a rajongás és az a szeretet, amellyel a látogatók kézbe vették az egyes műveket. Látható volt, hogy elég sokan vannak, akik idáig még nem tudtak hozzá jutni olasz könyvekhez és így még nem adatott meg nekik tudni azt, hogy mit művelnek az olasz szellemi élet vezetői.

A kiállítás 100.000 líra értékű könyvanyagával tulajdonképen csak nagy vonásokkal vázolta azokat az eszmei és lelki, valamint technikai

alapelveket, melyek a fasiszta Itália könyvkiadását irányítják. A magyar élet jóleső igazolása volt meggyőződni arról, hogy mostani elszegényedett és megtépett állapotunkban is még mindig mennyire otthonosak vagyunk az olasz kultúrában és műveltségben. A mostoha viszonyok sok mindentől megfosztottak és elszigeteltek bennünket, de római intézetünk, egyetemeink és tudományos intézeteink révén az újszellemű olasz műveltség könyvei még utat találnak hozzánk és izzón tartják a parazsat. A kiállításra került HOEPLI, *Politecnica*, VALLARDI, *Libreria*, TREVES, BOMPIANI, MONDADORI, BOCCA, CEDAM, ZANICHELLI, CAPPELLI, AGOSTINI, POZZI, GIUFFRÈ, valamint az olasz állami és az olasz királyi akadémiai kiadványok nemcsak a magyar tudományos élet egyes szerencsései előtt, hanem a magyar közönség széles rétege által jól ismert és gyakran használt művek és régi jó barátok. Külön érdeklődést és nosztalgiát keltett a kiállításnak az a csoportja is, mely a *Natura* és *La Rivista illustrata del popolo d'Italia* többnyire színes címlapjaiból, rajzokból, az ALINARI-cég által művészeti emlékekről és a LUCE-nak az állami intézményekről, az újabb és nagyobb szabású régészeti felfedezésekről, táj- és csoportfelvételeiből állt, s mely az olasz nyomdaipar fejlettségének bemutatásán kívül a látogatót főleg a mai Olaszország hangulatába akarta belevinni.

A könyvkötések bemutatott szép példái az olasz művészetnek a szertelenségektől való elfordulásáról és a túlzott futurista ábrázolásoktól való eltéréstől tanuskodnak. A túlzások helyett újabban gyakran alkalmazzák hazai műkincseik egyes jellemző motívumait. A vonalak összeállítása most már nyugodtabb és ezzel olyan egységet tudnak létrehozni, mely színösszeállításában is kedvesebbé teszi az olasz kötéseket a rikító északi kötésekkel szemben. Különösen sikeres volt BADOGLIO tábornagy *La guerra d'Etiopia* című művének vonalas modern díszű kötése. A föltörő Itália föltörő kötéskultúrájának remek példái voltak azok a kötések, melyek a nálunk divatos egysíkú bőrintarziás kötéssel ellentétben bámulatos technikai és művészi türelemmel eszközölt bőrfelrakással készültek. Ezt az ősi technikát félévezredes alvás után JASCHIK ÁLMOS kezdte feléleszteni, de szerfölött költséges volta miatt abba is hagyta. Tavaly, félévi munka után, RICHTER ALADÁR tervei alapján készült egy „*Magyar Evangélium*“, mely a bemutatott olasz példányok között is nemcsak hogy megállná a helyét, hanem vezetőszerepet kapna. Nálunk tengődik ez a technika, Itáliában azonban jó melegágya van és szépen virágzik is.

A fasiszta Olaszország könyvkiállításának díszhelyén fotomontázsos térben, a fasiszta Itália megteremtőjének nagyarányú és forrongó erjedésű eszméit tartalmazó művei voltak tizenegy kötetben kiállítva. Vele szemben, a terem túlsó falánál az *Enciclopedia italiana di scienze lettere*

ed arti 36 kötetes, befejezett, óriási opusa állt. Ezt a munkát az olasz technikusok és tudósok nyolc év alatt hozták létre. Bámulattal álltunk meg előtte: a fasiszta korszak roppant bizonyágtételül és örök dicsőségül készült. Rettenő erővel kelti fel a látogatóban a latin lélek örök tiszteletét és hangos szóval hirdeti az olaszok mohó érdeklődését a betűkbe rögzített gondolat iránt.

Egy feltörő nagy nép erejét éreztük a messze távolokba és jövőkbe sugározni.

MIHALIK SÁNDOR.

KÉT KÖNYV ÚTJA.

Egy kassai kódex útja a XV. században.

RÉCSEI VICTOR „*A kassai püspökségi könyvtár codexeinek és incubulumainak jegyzéke*“ című könyvében egy 1378-ból származó kódexet ír le, mely főleg aszkétikus műveket tartalmaz, és B₃ jelzettel van ellátva. A kötet utolsó lapján azt a bejegyzést olvassuk: „dominis Karthusiensibus“, a hátulsó könyvtábla belső bőrburkolatán pedig, RÉCSEI szerint: domine Maguntie Ptribus Karthusiensibus, (RÉCSEI 6. l.).

A kódex tartalmilag teljesen megegyezik azzal a kódexszel, melyet az aggsbachi karthauzi kolostornak a XV. század második felében készült könyvtárjegyzéke ír le. Egymás mellé állítjuk a kassai kódex leírását (RÉCSEI szerint) és az aggsbachi kódex tartalomjegyzékét (GOTTLIEB: *Mittelalterliche Bibliothekskataloge Österreichs* I, 535 alapján):

RÉCSEI i. mű, 4—6.

Inc. libellus abbatis usaac Syrie de accessu animae ad deum.

Inc. liber sancti Augustini de spiritu sancto.¹

Aurelii Augustini liber incipit qui vocatur Enchiridon.

Incipit liber Augustini de medicina anime.

Incipit libellus boetij de summa Trinitate.

GOTTLIEB, i. mű I 535, 21—35 Item libellus Ysaac de accessu mentis ad deum, qui distinctus est per sermones cum tabula.

Ibidem liber Augustini de spiritu et anima.¹

Ibidem liber encheridion Augustini.

Item liber Augustini de medicina anime.

Ibidem libellus Boecii de summa Trinitate.

¹ A cím, melyet a kézirat maga ad e műnek, téves; amint a RÉCSEINél közölt „incipit“ bizonyítja (quoniam dictum est mihi, ut me ipsum cognoscam...). Tényleg a „de spiritu et anima“ című műről van szó, (lásd MIGNÉ PL 40, 779. ss.) mely különben nem Sz. Ágostontól, hanem clairvauxi Alchertól való.